

نقش سرمایه اجتماعی بر مشارکت در اجرای های مرتعداری براساس دیدگاه های مجریان این طرح ها (مطالعه موردی مراتع بلده- شمال ایران)

قدرت اله حیدری^۱، حسین بارانی^۲، سید محمود عقیلی^۲، جمشید قربانی^۳، محمد رضا محبوبی^۲، غلام رضا خوش فر^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۸۸/۳- تاریخ پذیرش: ۱۳۸۸/۸/۲۸

چکیده

سرمایه اجتماعی یکی از مفاهیم جدید در مباحث توسعه اقتصادی- اجتماعی جوامع است. با افزایش جمعیت، بهره برداری صحیح، حفاظت و توسعه پایدار منابع طبیعی (جنگلها و مراتع) مستلزم مشارکت بهره برداران است. هدف این مطالعه، بررسی نقش سرمایه اجتماعی در میزان مشارکت مجریان در اجرای طرح های مرتعداری براساس دیدگاه های مجریان این طرح ها است. نمونه آماری، مجریان طرح های مرتعداری در ۷۲ سامان عرفی می باشند. ابزار تحقیق پرسش نامه بوده و نمونه گیری با استفاده از روش تصادفی طبقه ای انجام گرفت. اساس تفکیک طبقات زمان اجرای طرح مرتعداری در هر سامان عرفی است. یافته های این پژوهش نشان می دهد رابطه معنی داری بین سرمایه اجتماعی و مولفه های آن شامل، اعتماد در روابط فردی، اعتماد نهادی، امنیت اجتماعی و همکاری متقابل با میزان مشارکت مجریان در اجرای طرح های مرتعداری وجود دارد. همچنین نتایج آنالیز واریانس نشان می دهد بین نوع مدیریت در بهره برداری از مراتع منطقه با میزان شاخص سرمایه اجتماعی بهره برداران برحسب شیوه بهره برداری تفاوت معنی داری وجود دارد. مقایسه میانگین شاخص سرمایه اجتماعی نشان می دهد، شیوه بهره برداران افزایشی بطور معنی داری حائز بیشترین سرمایه اجتماعی و شیوه بهره برداران شورایی واجد کمترین سرمایه اجتماعی برای اجرای طرح های مرتعداری می باشد.

واژه های کلیدی: اصلاح و احیا مراتع، اعتماد در روابط فردی، اعتماد نهادی، امنیت اجتماعی، همکاری متقابل، شیوه بهره برداری مرتع.

۱- دانشجوی دوره دکتری علوم مرتع - دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

۲- استادیار دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

۳- استادیار دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری

۴- عضو هیات علمی دانشگاه مازندران

مقدمه

در حال حاضر مدیریت و بهره‌برداری اصولی از مراتع در هر سامان عرفی دارای برخی مشکلات اقتصادی و اجتماعی است. کارشناسان جهت مدیریت در نظام بهره‌برداری مراتع تهیه و اجرای طرح‌های مرتع‌داری را با هدف حفظ منابع پایه در سطح سامان‌های عرفی با مشارکت بهره‌برداران آن بعنوان راهکار اصولی پیشنهاد می‌نمایند (۸۶ و ۲۲). از نظر جامعه‌شناسی مشارکت نوعی فرآیند تعاملی چند سویه است که در برنامه‌های عمران اجتماعی به خصوص روستاها جایگاه ویژه‌ای دارد (۳ و ۸۸). در این خصوص غفلت از آن و فراهم نساختن بسترهای لازم برای بسط و بهره‌گیری مناسب از مشارکت، برنامه‌های عمران اجتماعی را دچار مشکل و نارسایی می‌نماید (۴).

مشارکت اجتماعی همان ایجاد سرمایه اجتماعی^۱ در جامعه است (۸۶) که بدون تحقق آن اعتماد فردی، روابط بین‌گروهی، روابط نهادی و امنیت سرمایه‌گذاری در بخش منابع طبیعی وجود نخواهد داشت. عدم وجود سرمایه اجتماعی در افراد سبب عدم مشارکت آنها در فعالیت‌های اجتماعی می‌شود (۸۱). هر گاه یک جامعه یا یک نهاد اجتماعی بتواند مشارکت اعضای خود را برای دستیابی به اهداف خاص یا حل مسئله‌ای جلب نماید گفته می‌شود آن جامعه دارای سرمایه اجتماعی است (۶ و ۸۵ و ۸۷). بدون داشتن سطحی از سرمایه اجتماعی، با سرمایه‌های دیگر از جمله طبیعی، فیزیکی و مالی

نمی‌توان به توسعه و رشد اقتصادی دست یافت (۶). سرمایه اجتماعی را می‌توان مجموعه‌ای از شبکه‌ها، هنجارها، ارزش‌ها و درکی دانست که همکاری درون گروه‌ها و بین گروه‌ها را جهت کسب منافع متقابل تسهیل می‌کند (۵، ۸ و ۸۷). سرمایه اجتماعی ذاتاً مادی نیست شکل و نمونه ملموسی از یک هنجار غیر رسمی است که باعث ترویج همکاری و مشارکت بین افراد در یک جامعه می‌شود (۸).

این سرمایه را غالباً با نرخ مشارکت افراد در زندگی جمعی و وجود عامل اعتماد در بین آنان بیان می‌کنند که در کنار سرمایه طبیعی تحقق توسعه پایدار را تضمین می‌کند (۲۱). به نظر پوتنام^۲ (۸۹۹۵)، اعتماد اجتماعی مهمترین مولفه سرمایه اجتماعی است. وجود اعتماد در میان افراد یک تشکیلات اقتصادی به میزان بسیار زیادی می‌تواند هزینه‌ها را کاهش، کارآیی و موفقیت را افزایش دهد. عدم تامین خواسته‌های مردم یکی از عوامل بی‌اعتمادی است (۸۷). برخی رضایت سیاسی و اقتصادی را عامل موثر شکل‌گیری در اعتماد اجتماعی می‌دانند (۸۸). در سطح کلان یا نهادی، سرمایه اجتماعی بالا به مفهوم وجود رابطه خوب میان دولت و جامعه است. این سطح سرمایه اجتماعی با ارتقاء کیفیت نظام حقوقی و آرام کردن محیط اجتماعی سیاسی هزینه مبادلاتی را کاهش، کارآیی دولت و امکان مشارکت و حضور سرمایه‌گذاران را افزایش می‌دهد (۷). برای ارزیابی سرمایه اجتماعی در سطح ملی

مشخصات فردی (سن و سواد) مجریان در هر سامان عرفی با میزان سرمایه اجتماعی آنها رابطه وجود دارد.

مواد و روش ها

منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد بررسی این پژوهش مراتع بیلاقی بلده نور در استان مازندران است که در ارتفاعات کوهستانی شمال البرز واقع شده است. مساحت منطقه حدود ۸۳۱ هزار هکتار که در طول شرقی ۵۸ درجه و ۲۶ دقیقه تا ۵۲ درجه و ۸۳ دقیقه و عرض شمالی ۳۶ درجه و ۸۱ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۸۵ دقیقه قرار دارد و حداقل ارتفاع آن ۸۸۱۱ متر و حداکثر آن ۳۳۱۱ متر است (۲).

روش انجام پژوهش:

این تحقیق بصورت میدانی انجام و جامعه آماری شامل ۸۱۲ سامان عرفی با بیش از سه سال سابقه اجرای طرح مرتعداری بوده است. نمونه آماری، مجریان طرح‌های مرتعداری در ۷۲ سامان عرفی هستند که با استفاده از فرمول کرجسی و مورگان تعداد آن تعیین گردید و نمونه‌گیری با روش تصادفی طبقه‌ای انجام گرفت (۸۸ و ۸۹). اساس تفکیک طبقات زمان اجرای طرح مرتعداری در هر سامان عرفی بوده است. هر سامان به عنوان یک واحد تولیدی مجزا، بوسیله گروهی از مورد استفاده قرار می‌گیرد و یک تا سه نفر از آنها از بین به عنوان نماینده یا مجری اجرای طرح انتخاب می‌شوند. داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز با مراجعه حضوری و با مصاحبه و تکمیل پرسشنامه در هر سامان عرفی از مجری یا

سنجش میزان اعتماد به نهادهای اجتماعی ضرورت دارد درحالی که اعتماد به افراد خاص می‌تواند در سطح خرد مهم باشد ولی الزاماً ممکن است منجر به مشارکت اجتماعی نشود (۸۵). اعتماد نهادی از مهمترین شاخص‌های سرمایه اجتماعی است و زمینه مشارکت اجتماعی را فراهم می‌نماید (۸۴). پیامد مثبت سرمایه اجتماعی در کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته چنان گسترش یافته است که عموم بر این نظرند که این پدیده می‌تواند بسیاری از مشکلات جامعه را درمان کند و در صورت پایبندی افراد منافع جمعی را تامین نماید (۸، ۸ و ۹).

تحقیقات مختلف نشان می‌دهد که عوامل متعددی بر سرمایه اجتماعی و میزان مشارکت افراد موثر است (۳، ۴، ۵، ۸۴، ۸۶، ۸۷ و ۲۱). با توجه به چارچوب نظری فوق بررسی نقش عامل سرمایه اجتماعی و ارتباط آن بر میزان مشارکت برای اجرای طرح‌های اصلاح و احیا و برنامه‌های مدیریتی از دیدگاه مجریان این طرح‌ها از اهداف این پژوهش می‌باشد. بدین منظور فرضیه‌های زیر مورد آزمون قرار گرفتند: (۸) بین سرمایه اجتماعی با میزان مشارکت مجریان در اجرای طرح‌های مرتعداری رابطه وجود دارد، (۲) بین هر یک از مولفه‌های سرمایه اجتماعی با میزان مشارکت مجریان در اجرای طرح‌های مرتعداری رابطه وجود دارد، (۳) بین شیوه بهره‌برداری در هر سامان عرفی با میزان سرمایه اجتماعی مجریان آن رابطه وجود دارد، (۵) بین تعداد بهره‌بردار در هر سامان عرفی با سرمایه اجتماعی رابطه وجود دارد و (۶) بین

مجریان طرح‌های مرتع‌داری جمع‌آوری شده است.

پرسش‌نامه‌ها پس از طی مراحل مطالعه مقدماتی و پیش‌آزمون تنظیم گردیدند. سوالات به نحوی تهیه و طراحی شدند که برای پاسخگویان بدون ابهام و جذاب باشند. بخش اول سوالات شامل ویژگی‌های فردی مجریان طرح‌های مرتع‌داری و خصوصیات سامان‌های عرفی بوده است. متغیرهای این بخش با مقیاس رتبه‌ای و فاصله‌ای اندازه‌گیری شدند. در بخش دوم ۲۹ پرسش برای سنجش سرمایه اجتماعی و مولفه‌های آن تنظیم گردید. برای اندازه‌گیری گویه‌ها از مقیاس طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت با دامنه پاسخ‌های یک (خیلی کم) تا پنج (خیلی زیاد) استفاده شد (۸۹ و ۲۱). شاخص‌های سرمایه اجتماعی براساس چهار مولفه، اعتماد در روابط فردی، اعتماد نهادی، امنیت اجتماعی و روابط متقابل ارزیابی شده است. میزان سرمایه کل یا سرمایه اجتماعی مجریان در هر سامان عرفی، مجموع میانگین نمراتی است که از شاخص‌های چهار مولفه فوق‌ترتیب بدست می‌آید. در بخش سوم، متغیر وابسته یا میزان مشارکت و همکاری مجریان در اجرای طرح‌های مرتع‌داری با ۸۲ سؤال یا شاخص در چارچوب طرح و با مقیاس رتبه‌ای مورد سنجش قرار گرفتند. از مجموع میانگین نمرات ۸۲ گویه یا شاخص میزان مشارکت مجریان محاسبه گردید. مقدار ضریب پایایی (آلفای کرونباخ^۱) برای گویه‌های مرتبط با میزان مشارکت (۱/۹۳۴ = α)، سرمایه اجتماعی کل (۱/۹۴۷ = α)، و مولفه

های آن شامل اعتماد در روابط فردی (۱/۸۵۲ = α)، اعتماد نهادی (۱/۸۲۴ = α)، امنیت اجتماعی (۱/۸۹۴ = α)، و همکاری و روابط متقابل (۱/۸۲۶ = α) بوده است. اعتبار یا روایی سئوال‌ات از روش معتبر سازی محتوا و با مراجعه مکرر به کارشناسان، متخصصان و استادان مورد تایید قرار گرفته است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها:

پرسشنامه‌های تکمیل شده پس از بازبینی و کدگذاری در نرم افزار **ذذخذ** آماده تحلیل گردید. روابط بین سرمایه اجتماعی و مولفه‌های آن با میزان مشارکت مجریان در اجرای طرح‌های مرتع‌داری با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون مورد سنجش قرار گرفت. برای بررسی روابط بین متغیرهای مولفه‌های سرمایه اجتماعی با میزان مشارکت از ضریب رتبه‌ای کندال تائو^۲ و برای تحلیل میزان سرمایه اجتماعی و هر یک از مولفه‌های آن در شیوه‌های مختلف بهره‌برداری از آنالیز واریانس استفاده گردید. در صورت معنی‌داری آزمون برای مقایسه میانگین‌ها، از آزمون دانکن استفاده شد. برای بررسی ارتباط میزان سرمایه اجتماعی و هر یک از مولفه‌های آن با تعداد بهره‌بردار و متغیرهای زمینه‌ای مانند، سن، سواد، از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون یا اسپیرمن استفاده گردید.

نتایج

1- ویژگی فردی پاسخگویان: شاخص میانگین سن ۳۸۹ درصد مجریان بیشتر از

۶۵ سال و متوسط سن در سامان‌های عرفی ۶۸ سال است (جدول ۱). همچنین ۷۶۳ درصد از مجریان در سامان‌های عرفی بی سواد

یا دوره ابتدایی را گذرانده و تنها ۴/۲ درصد آنها دیپلم یا بالاتر هستند (جدول ۲).

جدول ۱: فراوانی پاسخگویان بر حسب گروه‌های سنی

گروه‌های سنی	تعداد	درصد	درصد تجمعی
35-45	3	4/2	4/2
46-55	16	22/2	26/4
56-65	25	34/7	61/1
66-75	27	37/5	98/6
+76	1	1/4	111
مجموع	72	111	-

جدول ۲: فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان سواد

میزان سواد	تعداد	درصد	درصد تجمعی
بی سواد	23	31/9	31/9
ابتدایی	32	44/4	76/3
راهنمایی	12	16/7	93
متوسطه	2	2/8	95/8
دیپلم یا بالاتر	3	4/2	111

۲- ویژگی سامان‌های عرفی: نوع بهره‌برداری از نظر حقوقی در ۸۲ درصد سامان‌های عرفی بصورت مشاعی ۳۱/۵ درصد و شورایی ۵۸۴ درصد و در ۸۸۸ درصد سامان‌ها افزای می-

باشد. از نظر تعداد بهره‌بردار در ۶۲/۵ درصد سامان‌های عرفی تعداد بهره‌بردار بیش از ۸۵ نفر بوده‌است (جدول ۳).

جدول ۳: فراوانی تعداد بهره‌بردار هر سامان

تعداد بهره‌بردار	تعداد سامان	درصد	درصد تجمعی
کمتر از ۶ نفر	۸۳	۸۸۸	۸۸۸
۶ تا ۸۵ نفر	۸۴	۸۹۴	۳۷۵
۸۶ تا ۳۱ نفر	۹	۸۲۵	۵۱
۳۸ تا ۵۱ نفر	۸۲	۸۶۷	۶۶۷
بالاتر از ۵۱ نفر	۳۲	۳۳۳	۸۱۱

۳- تعیین مولفه‌های سرمایه اجتماعی

۳-۱- اعتماد در روابط فردی: سوال‌های محوری در بررسی این بعد از سرمایه اجتماعی این است که تا چه میزان به دیگران اعتماد دارید. میانگین داده‌ها نشان می‌دهد که در بعد اعتماد در روابط فردی بیشترین رتبه بعد از محل است. با استفاده از طیف لیکرت این بعد

اعتماد به اعضای خانواده، اعتماد به معتمدین محلی و بهره‌برداران خبره و با تجربه و اعتماد به خانواده و خویشاوندان می‌باشد (جدول ۴).

کمترین رتبه اعتماد، در بین مجریان میزان صداقت عمومی، اعتماد به همسایگان و اهالی محل است.

اعتماد در روابط فردی بیشترین رتبه بعد از

از سرمایه اجتماعی با میانگین ۳/۴۲ از ۵ در گردید. سامان‌های عرفی، بیشتر از متوسط تعیین

جدول ۴: فراوانی نسبی، میانگین شاخص‌ها و اولویت هر گویه در روابط فردی

میانگین	فراوانی نسبی (در صد)					میزان اعتماد در روابط فردی
	خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	
۴/۸۸	۸۳۳	۸۵۳	۸۴	۱	۱	میزان اعتماد به اعضای خانواده
۴/۵۴	۵۹۷	۳۴۷	۵۶	۱	۱	میزان اعتماد به معتمدین و رهبران محلی
۳/۵۱	۸۹۴	۲۷۸	۳۷۵	۸۳۹	۸۴	میزان اعتماد به فامیل و خویشاوندان
۳/۵۱	۴/۲	۴۷/۲	۴۳/۸	۵۶	۱	میزان اعتماد به دوستان
۳/۵۱	۸۹۴	۲۳۶	۴۴/۴	۸۲۵	۱	میزان اعتماد به با تجربه و خیره
۳/۸۱	۴/۲	۳۳۳	۳۸۹	۲۹/۲	۸۴	میزان اعتماد به کارشناسان و نخبگان محلی
۳/۱۳	۵۶	۴۱/۳	۸۵۳	۲۹/۲	۹/۷	میزان اعتماد به اکثریت مردم
۲/۷۹	۲/۸	۸۹۴	۳۳۳	۴۳/۸	۸۴	میزان اعتماد به اهالی محل
۲/۸۸	۸۴	۲۱/۸	۳۷۵	۳۸۹	۸۴	میزان اعتماد به همسایگان
۲/۶۲	۸۴	۸۶۷	۲۹/۲	۴۸۶	۴/۲	میزان اعتماد به میزان صداقت مردم

مرتعداری است (جدول ۵). کمترین رتبه در شاخص‌های اعتماد نهادی بعد از دستگاه‌های قضایی، مربوط به اعتماد در دریافت تسهیلات و اعتماد در تامین بموقع نهاده‌ها توسط دولت می باشد. این بعد از سرمایه اجتماعی با میانگین ۲/۶۷ از ۵ در سامان‌های عرفی، کمتر از متوسط تعیین گردید.

جدول ۵: فراوانی نسبی، میانگین شاخص‌ها و اولویت هر گویه در اعتماد نهادی

میانگین	فراوانی نسبی (در صد)					اعتماد نهادی
	خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	
۳/۱۲	۱	۸۹۴	۶۳۹	۸۵۳	۸۴	میزان اعتماد به رادیو و تلویزیون
۲/۹	۵۶	۲۷۸	۲۶/۴	۳۸۹	۸۳	اعتماد به مروجین و ناظران طرح‌های مرتع‌داری
2/86	۸۸۸	۲۵	۸۸۸	۳۱/۶	15/3	میزان اعتماد به شورای اسلامی
۲/۷۵	۸۴	۸۲۵	۴۸۶	۳۴/۷	۲/۸	میزان اعتماد به نمایندگان مجلس
2/۷۲	۴/۲	۸۳۶	۳۴/۷	۴۴/۴	۲/۸	میزان مدیران سازمان‌های دولتی
2/57	۱	۸۶۷	۳۷۵	۳۸۹	13/9	میزان اعتماد به دولت در تامین نهاده‌های طرح
2/28	۱	۴/۲	۲۶/۴	۶۲/۵	6/۹	اعتماد در دریافت تسهیلات برای اجرای طرح
۲/۲۷	۱	۴/۲	۳۸۹	۵۸۴	۸۲۵	میزان اعتماد به دادگاه‌ها و قضات

میانگین داده‌ها نشان می‌دهد که در این بعد از سرمایه اجتماعی بیشترین رتبه مربوط به تقویت احساس مالکیت در قالب طرح‌های

3-2- اعتماد نهادی یا انتزاعی: در این قسمت میزان اعتماد و رضایت است که مردم به ماموران، مروجین و کارشناسان در قالب ادارات، ارگانها و نهاد های مختلف ارزیابی گردید. میانگین داده ها نشان می دهد که در بعد اعتماد نهادی بیشترین رتبه بعد از رسانه ملی، اعتماد به مروجین و ناظران طرح های

3-3- امنیت اجتماعی: امنیت اجتماعی در بین مجریان طرح‌های مرتع‌داری با شش شاخص (گویه) مورد اندازه‌گیری قرار گرفت.

مرتعداری است (جدول ۶). کمترین رتبه‌ها مربوط به حل مشکل مجریان توسط دولت، نگرانی در سرمایه‌گذاری و رقابت در بهره‌برداری است. این بعد از سرمایه اجتماعی با میانگین ۲/۸۸ از ۵ در سامان‌های عرفی، کمتر از متوسط تعیین گردید.

جدول ۶: فراوانی نسبی، میانگین شاخص‌ها و اولویت هر گویه در امنیت اجتماعی

میانگین	فراوانی نسبی (در صد)					امنیت اجتماعی
	خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	
3/15	18/1	19/4	27/8	29/2	5/6	میزان تقویت احساس مالکیت با اجرای طرح
2/99	5/6	31/6	29/2	26/4	8/3	میزان احساس امنیت شما و خانواده
2/84	8/3	21/8	31/6	27/8	12/5	میزان حمایت و برخورد با متخلفین
2/78	18/7	21/1	5/6	29/2	25/4	میزان رقابت در بهره‌برداری از طرح مرتعداری
2/6	6/9	31/9	5/6	29/2	26/4	سرمایه‌گذاری مجریان بدون نگرانی
2/1	1	9/7	19/4	51	21/8	حل مشکل مجریان از طرف دولت برای اجرای طرح

انجام کارهای داوطلبانه می‌باشد (جدول ۷). هماهنگی بین مجریان با ناظر طرح‌های مرتع‌داری و همکاری در انجام پروژه‌ها کمترین رتبه‌ها را دارند، این بعد از سرمایه اجتماعی با میانگین ۲/۸۸ از ۵ در سامان‌های عرفی، کمتر از متوسط تعیین گردید.

3-4- همکاری و روابط متقابل: برای سنجش همکاری متقابل پنج شاخص مورد اندازه‌گیری و پرسش قرار گرفت. میانگین داده‌ها نشان می‌دهد که در همکاری متقابل مجریان طرح‌های مرتعداری براساس رتبه بین شاخص‌ها تفاوت زیاد مشاهده می‌شود. بیشترین نوع همکاری مربوط به احساس وظیفه برای حل مشکلات و

جدول ۷: فراوانی نسبی، میانگین شاخص‌ها و اولویت هر گویه در همکاری متقابل

میانگین	فراوانی نسبی (در صد)					همکاری و روابط متقابل
	خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	
۳/۳۴	۸۸۸	۳۱/۶	۲۱/۸	۲۹/۲	۸۴	احساس وظیفه در حل مشکلات
۳/۸۴	۸۶۷	۸۶۷	۳۶/۸	۲۵	۵۶	انجام کار داوطلبانه در سال گذشته
۲/۷۸	۱	۸۲۵	۴۸۷	۳۷۵	۸۳	میزان تمایل افراد برای کمک به دیگران
۲/۷۴	۸۲۵	۸۶۷	۲۷/۸	۸۸۸	۲۵	همکاری مجریان در انجام برنامه‌ها و پروژه‌ها
۲/۵۸	۵۶	۸۹۴	۸۹۴	۳۸۹	۸۶۷	هماهنگی بین مجریان و ناظران در اجرای طرح

مربوط به برنامه‌ها و پروژه‌های بکارگیری قرقبان، اجرای سیستم‌های چرای، رعایت زمان خروج دام از مرتع، احداث تاسیسات و بذپاشی بوده است (جدول ۹). با استفاده از طیف لیکرت میانگین مشارکت مجریان در سامان‌های عرفی، ۲/۸۵ از ۵ کمتر از متوسط تعیین گردید.

4- تعیین میزان مشارکت: نتایج نشان می‌دهد، مشارکت حدود ۷۵ درصد از مجریان خیلی کم تا متوسط بوده است (جدول ۸). براساس شاخص‌های مشارکت بیشترین میانگین مشارکت مربوط به اجرای برنامه قرق، رعایت تعداد دام مجاز و زمان ورود دام به مرتع است و کمترین مشارکت مجریان

جدول ۸: در صد توزیع فراوانی نسبی میزان مشارکت

مشارکت	تعداد سامان	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	۹	۸۲۵	۸۲۵
کم	۲۸	۳۸۹	۵۸۴
متوسط	۸۷	۲۳۶	۷۵
زیاد	۸۲	۸۶۷	۹۸۷
خیلی زیاد	۶	۸۳	۸۱۱
مجموع	۷۲	۸۱۱	-

جدول ۹: فراوانی نسبی، میانگین شاخص‌ها و اولویت هر گویه بر میزان مشارکت

میانگین	فراوانی نسبی (در صد)					شاخص‌های مشارکت مجریان
	خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	
۳/۴۴	۲/۸	۴۱/۳	۲۵	۸۸۸	۲/۸	رعایت اجرای برنامه فرق در مرتع
۳/۳۳	۸۶۷	۳۱/۶	۲۷/۸	۸۹۴	۵/۶	رعایت تعداد دام مجاز
۳/۲۵	۸۹	۲۵	۲۵	۲۲/۲	۸/۳	رعایت زمان ورود دام به مرتع
۳/۲۱	۸۹۴	۳۶/۸	۲/۸	۲۹/۲	۸۲۵	حفاظت از پروژه‌ها (از منظر کارشناسان)
۳/۸۳	۲۶/۴	۲۵	۴/۲	۲۵	۸۹۴	حفاظت از پروژه‌ها (از منظر مجریان)
۳/۱۸	۴/۷	۴۸/۶	۲۳/۳	۸۸۶	۸۸۶	رعایت اجرای برنامه کود پاشی
۳	۸۲۵	۲۵	۸۹۴	۳۶/۸	۶/۹	احداث آبشخور در مرتع
۲/۹۲	۱	۸۶/۸	۳۸/۷	۳۲/۳	۸۲۹	رعایت برنامه کاشت بذر در مرتع
۲/۵۸	۸۸۸	۸۶/۷	۲/۸	۸۳/۹	۵۵۶	احداث تاسیسات در مرتع
۲/۴۸	۵۶	۸۹۴	۸۶/۷	۲۷/۸	۳۱/۶	رعایت زمان خروج دام از مرتع
۲/۳۸	۲/۸	۸۳/۹	۸۸۸	۴۳/۸	۲۲/۲	اجرای سیستم‌های چرایی
۲/۸۹	۸۳/۹	۸۲۵	۶/۹	۸۲۵	۵۴/۲	بکار گیری قرقیان

دارد (جدول ۸). همچنین هر یک از مولفه‌های سرمایه اجتماعی بطور جداگانه رابطه معنی‌داری را با میزان مشارکت مجریان نشان دادند (جدول ۸).

5- سرمایه اجتماعی و رابطه بین مولفه‌های آن با میزان مشارکت مجریان: نتایج آزمون همبستگی نشان می‌دهد که بین سرمایه اجتماعی با میزان مشارکت مجریان در اجرای طرح‌های مرتع‌داری رابطه معنی‌داری وجود

جدول ۸: همبستگی بین سرمایه اجتماعی و مولفه‌های آن با میزان مشارکت مجریان

سرمایه اجتماعی و مولفه‌ها	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
سرمایه اجتماعی کل	۱/۶۸۹	۱/۱۱۱ \$
اعتماد در روابط فردی	۱/۵۹۴	۱/۱۱۱ \$
اعتماد نهادی	۱/۴۶۸	۱/۱۱۱ \$
امنیت اجتماعی	۱/۵۴۵	۱/۱۱۱ \$
همکاری و روابط متقابل	۱/۷۱۳	۱/۱۱۱ \$

معنی‌داری وجود دارد (جدول ۸۸). اعتماد به نخبگان یا کارشناسان محلی و خبره و با تجربه بیشترین همبستگی و اعتماد به همسایگان کمترین همبستگی را با میزان مشارکت مجریان داشته است (جدول ۸۸).

جدول ۸۸: همبستگی بین گویه‌های اعتماد در روابط فردی با میزان مشارکت مجریان

شاخص‌های سنجش روابط فردی	مقدار ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
اعتماد به کارشناس و نخبگان	1/458	1/111 \$
اعتماد به اکثریت مردم	1/436	1/111 \$
خبره و با تجربه	1/412	1/111 \$
اعتماد به فامیل و خویشاوندان	1/411	1/111 \$
میزان صداقت مردم	1/365	1/111 \$
اعتماد به دوستان	1/366	1/112 \$
اعتماد به اعضای خانواده	1/353	1/112 \$
معمدین و رهبران محلی	1/282	1/113 \$
اعتماد به همسایگان	1/247	1/114 \$
اعتماد به اهالی محل	1/168	1/518

5-1- رابطه بین گویه‌های اعتماد در روابط فردی با میزان مشارکت مجریان: نتایج آزمون نشان می‌دهد غیر از گویه اعتماد مجریان به اهالی محل، بین بقیه گویه‌های اعتماد در روابط فردی و میزان مشارکت رابطه مثبت و

در دریافت تسهیلات اعتباری بیشترین همبستگی با میزان مشارکت مجریان وجود دارد، اما بین میزان اعتماد مجریان به شوراهای اسلامی، رسانه ملی و دستگاه‌های قضایی با میزان مشارکت آنها در اجرای طرح‌های مرتع‌داری رابطه معنی‌داری وجود ندارد (جدول ۸۲).

5-2- رابطه بین گویه‌های اعتماد نهادی با میزان مشارکت مجریان: نتایج آزمون نشان می‌دهد بین اکثر شاخص‌های سنجش اعتماد نهادی با میزان مشارکت مجریان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (جدول ۸۲). بین میزان اعتماد در تامین بموقع نهاده‌ها، اعتماد به کارشناسان و ناظران فنی طرح‌ها و اعتماد

جدول ۸۲: همبستگی بین گویه‌های اعتماد نهادی با میزان مشارکت مجریان

شاخص‌های سنجش اعتماد نهادی	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
اعتماد در تامین نهاد به دولت	1/412	1/111 \$
اعتماد به مروجین و ناظران فنی	1/396	1/111 \$
اعتماد دریافت تسهیلات بانکی	1/376	1/111 \$
اعتماد به مدیران سازما نهادهای دولتی	1/371	1/111 \$
اعتماد به نمایندگان مجلس	1/359	1/111 \$
اعتماد به شوراهای اسلامی	-1/156	1/148
اعتماد به دادگاه‌ها و قضات	1/193	1/311
اعتماد به رادیو و تلویزیون	1/151	1/618

3-5- رابطه بین گویه‌های امنیت اجتماعی با میزان مشارکت مجریان: نتایج آزمون نشان می‌دهد، بین شاخص‌های سنجش میزان امنیت اجتماعی با میزان مشارکت مجریان

رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (جدول ۸۳). میزان نگرانی در سرمایه گذاری و رقابت در بهره‌برداری بیشترین همبستگی را با میزان مشارکت دارند (جدول ۸۳).

جدول ۸۳: همبستگی بین گویه‌های امنیت اجتماعی با میزان مشارکت مجریان

شاخص‌های سنجش امنیت اجتماعی	ضریب همبستگی	معنی داری
میزان نگرانی در سرمایه گذاری	1/498	1/111
رقابت در بهره‌برداری	1/471	1/111
تقویت احساس مالکیت با طرح مرتع‌داری	1/461	1/111
میزان حمایت و برخورد با متخلفین	1/426	1/111
حل مشکلات مجریان توسط دولت	1/395	1/111
میزان احساس امنیت شما و خانواده	1/385	1/111

4-5- رابطه بین همکاری گویه‌های متقابل با میزان مشارکت مجریان: نتایج آزمون نشان می‌دهد بین شاخص‌های سنجش همکاری متقابل با میزان مشارکت رابطه مثبت و معنی-داری وجود دارد (جدول ۸۵). در بین شاخص-های همکاری متقابل، انجام پروژه‌های

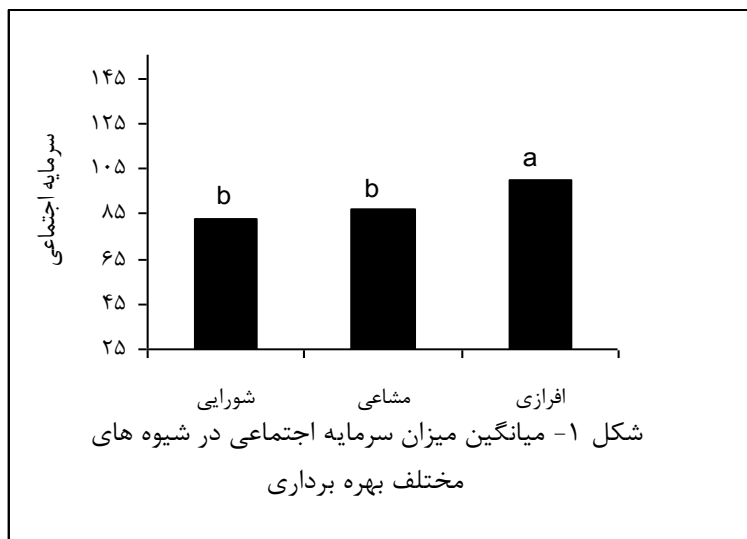
پیشنهادی در طرح و هماهنگی مجریان با ناظرین طرح‌ها بیشترین همبستگی و با انجام کار داوطلبانه کمترین همبستگی با میزان مشارکت مجریان در اجرای طرح‌های مرتع‌داری وجود دارد (جدول ۸۴).

جدول ۸۴: همبستگی بین گویه‌های روابط متقابل با میزان مشارکت مجریان

شاخص‌های سنجش روابط متقابل	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
همکاری مجریان در انجام پروژه‌ها	1/618	1/111
هماهنگی بین مجریان و ناظرین طرح‌ها	1/591	1/111
احساس وظیفه برای حل مشکلات	1/465	1/111
میزان تمایل افراد برای کمک به دیگران	1/311	1/111
انجام کار داوطلبانه در سال گذشته	1/276	1/111

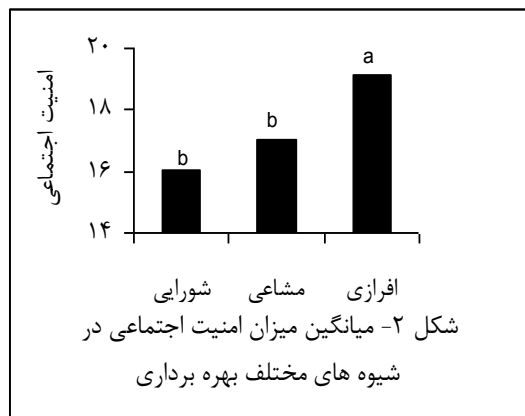
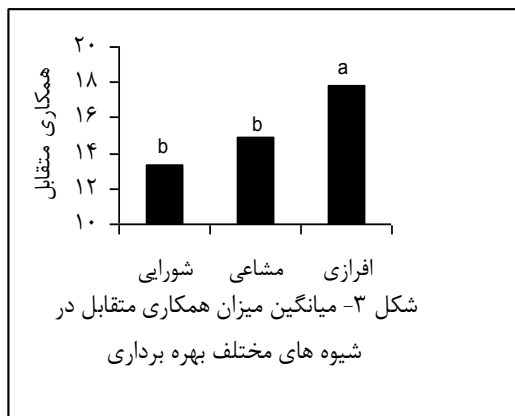
6- سرمایه اجتماعی و مولفه‌های آن در شیوه‌های مختلف بهره‌برداری: نتایج آنالیز واریانس نشان می‌دهد نوع مدیریت در بهره‌برداری بر میزان سرمایه اجتماعی مجریان اثر معنی‌داری داشته‌است (۴/۶۲ ت و

۱/۱۸۳ خ). مقایسه میانگین سرمایه اجتماعی در انواع شیوه‌های بهره‌برداری نشان داد که میزان سرمایه اجتماعی بطور معنی‌داری در شیوه بهره‌برداری افزایش بیشتری از شیوه‌های بهره‌برداری شورایی و مشاعی است (شکل ۸).

اجتماعی و همکاری متقابل مجریان با آزمون دانکن نشان می دهد که میزان امنیت اجتماعی و همکاری متقابل مجریان در شیوه بهره برداری افزایش بطور معنی داری بیشتر از شیوه های بهره برداری شورایی و مشاعی است (شکل های ۲ و ۳).

نتایج آنالیز واریانس در سطح مولفه های سرمایه اجتماعی نشان می دهد که شیوه های مختلف بهره برداری تنها بر میزان امنیت اجتماعی (۳/۳۸ ت و ۱/۱۴۱ خ) و همکاری متقابل مجریان (۵/۷۹ ت و ۱/۱۱۵ خ) اثر معنی داری داشتند. مقایسه میانگین امنیت

آزمون نشان داد با زیاد شدن تعداد بهره بردار در هر سامان عرفی میزان امنیت اجتماعی و همکاری متقابل مجریان نیز بطور معنی داری کاهش می یابد (جدول ۸۵). در ارتباط با مشخصات فردی مجریان نتایج عدم رابطه معنی داری را بین سن و سواد در هر سامان

۷- رابطه میزان سرمایه اجتماعی و مولفه های آن با تعداد بهره بردار: نتایج آزمون همبستگی نشان می دهد بین تعداد بهره بردار هر سامان عرفی با میزان سرمایه اجتماعی در اجرای طرح های مرتع داری رابطه معنی داری منفی وجود دارد (جدول ۸۵). همچنین نتایج

عرفی با میزان سرمایه اجتماعی نشان داده است.

جدول ۸۵: همبستگی بین تعداد بهره بردار با میزان سرمایه اجتماعی و مولفه های آن

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
سرمایه اجتماعی کل		-۱/۲۳۹	۰/۱۴۳
اعتماد در روابط فردی		-۱/۸۵۵	۰/۸۹۴
تعداد بهره بردار	اعتماد نهادی	-۱/۸۱۴	۰/۳۸۷
	امنیت اجتماعی	-۱/۲۴۱	۰/۱۴۲
	همکاری متقابل	۱-۲۸۱	۰/۱۸۷

بحث و نتیجه گیری

نتایج نشان می دهد که سن بیش از ۵۱ درصد مجریان و بهره‌برداران اجرای طرح‌های مرتع‌داری بیشتر از ۶۱ سال است. ۵۲ درصد آنها حداکثر ۸۱۱ واحد دامی دارند، ۵۴ درصد سامان‌های عرفی حداقل ۳۱ بهره‌بردار دارد و نوع مدیریت در بهره‌برداری ۸۲ درصد مراتع منطقه بصورت مشاعی و شورایی است. کهنولت سن و کاهش توانایی جسمی، بهره‌بردار زیاد با دام کم و نوع مدیریت، ویژگی‌های ثابت در اکثر سامان عرفی هستند که باعث محدودیت در بکارگیری پروژه‌های پیشنهادی برای اجرای طرح‌های مرتع‌داری با مشارکت مجریان می گردد. درچنین شرایطی توجه به سرمایه اجتماعی و تقویت آن برای ترویج همکاری و مشارکت مجریان نقش اساسی دارد.

نتایج بیانگر همبستگی مثبت و معنی-داری بین هر یک از مولفه‌های سرمایه اجتماعی با میزان مشارکت مجریان در اجرای طرح‌های مرتع‌داری است. میزان اعتماد در روابط فردی مجریان با میانگین ۳/۴۲ از ۵ بیشتر از متوسط تعیین گردید. به نظر می رسد مدت و رقابت در بهره برداری از مراتع مانع تحکیم روابط فردی مجریان با سایر در

هر سامان‌های عرفی است که تا حدودی با نتایج حسینی نسب (۲۱۱۸) همسویی دارد. بین شیوه‌های بهره‌برداری از مرتع و تعداد بهره بردار با میزان اعتماد در روابط فردی رابطه معنی‌داری وجود ندارد، که بدلیل مشکل تغییر ناپذیر بودن ویژگی‌های فردی و اجتماعی در کوتاه مدت در این جوامع است (۸، ۸۳). تقویت شاخص‌های موثر در این بعد از سرمایه اجتماعی از طریق اعتماد به معتمدین و اعتماد به خیره و با تجربه می‌تواند تعامل میان دوستان، خویشاوندان، همکاران و همسایگان را افزایش و منافع متقابل آنها را تامین کند (۸۶). مشارکت و اعتماد عمومی با ارتباط به نخبگان و طبقات مختلف جامعه تقویت می شود و هر چه میزان سرمایه اجتماعی در این بعد بالاتر باشد، امکان انجام توافقات و حل اختلافات در سامان‌های عرفی برای اجرای بهتر طرح‌های مرتع‌داری بیشتر خواهد بود.

میزان اعتماد نهادی مجریان با میانگین ۲/۶۷ از ۵ و کمتر از متوسط است. به نظر می‌رسد تامین بموقع نهاده ها، اعتماد به کارشناسان و ناظران فنی طرح‌ها و اعتماد در دریافت تسهیلات، شاخص‌های موثر در این بعد از سرمایه اجتماعی در افزایش مشارکت

از متوسط است. در این بعد از سرمایه اجتماعی بیشترین رتبه مربوط به تقویت مالکیت در قالب طرح‌های مرتع‌داری است. کمترین اولویت‌ها مربوط به حل مشکل مجریان توسط دولت، نگرانی در سرمایه گذاری و رقابت در بهره‌برداری از مرتع است. نوع بهره‌برداری از نظر حقوقی در نحوه مدیریت و کاهش امنیت اجتماعی در بین مجریان برای مشارکت و سرمایه گذاری در اجرای طرح‌های مرتع‌داری مرتع موثر است.

نتایج نشان داد با افزایش تعداد بهره‌بردار میزان امنیت اجتماعی مجریان کاهش می‌یابد. به نظر می‌رسد راهکارهای رفع نگرانی و افزایش سرمایه گذاری در بعد امنیت اجتماعی برای مشارکت بیشتر مجریان در هر سامان عرفی تجمیع گله‌های کوچک در قالب تعاونی-های جدید یا دامداری‌های واحد با خرید حقوق عرفی سایر بهره‌برداران باشد (۳، ۸۸). تقویت امنیت اجتماعی مجریان در سطح سامان‌های عرفی از طرف دولت (۸۷) یکی از عوامل مهمی است که با حفظ اصل سرمایه و تقویت حس مالکیت باعث جایگزینی مرتع داری بجای دامداری می‌شود (۸۱).

میزان همکاری و روابط متقابل با میانگین ۲/۸۸ از ۵ کمتر از متوسط بوده‌است. نتایج نشان می‌دهد بین همکاری متقابل و شاخص-های آن با میزان مشارکت رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بیشترین نوع همکاری مربوط به احساس وظیفه برای حل مشکلات و انجام کار داوطلبانه در محل است که به خصوصیات فردی افراد ارتباط دارد. نتایج مشابه توسط بررسی فیروز آبادی و ایمانی

مجریان باشد. یکی از موانع عمده مشارکت مجریان بی‌اعتمادی و داشتن پنداشت نامطلوب از عملکرد مدیران و سازمان‌های دولتی است (۸۴). درخصوص اعتماد پایین مجریان به دستگاه‌های قضایی، به نظر می‌رسد دلیل عمده آن عدم احراز جرم توسط قاضی در برخورد با بهره‌بردارانی باشد که دام موجود آنها بیشتر از دام مجاز مندرج در پروانه بوده و یا با رقابت در بهره‌برداری حتی از سامان‌های هم جوار نیز تعلیف می‌نمایند، باشد. بین میزان اعتماد نهادی با شیوه بهره‌برداری و تعداد بهره‌بردار هر سامان عرفی رابطه معنی-داری وجود ندارد. نتایج کاهش اعتماد نهادی پایین را در بین اکثر مجریان طرح‌ها تأیید می‌کند. کلمن^۱ (۸۹۸۸) و فوکویاما^۲ (۸۹۹۵) در تحقیقات خود نشان دادند، کیفیت کارکرد نهادها تعیین کننده سرمایه اجتماعی جوامع هستند. در طرح‌های مرتع‌داری هرچه میزان اعتماد مجریان به نهادهای دولتی بیشتر باشد، میزان مشارکت و همکاری متقابل آنها بالاتر است. نتایج این تحقیق با مطالعات علمی و شارع پور (۲۱۱۵) و ساباتینی^۳ (۲۱۱۹) که در اعتماد نهادی تلاش مسئولین باید برای بالا بردن کارآیی دستگاه‌ها و برنامه ریزی در جلب مشارکت بیشتر افراد باشد هماهنگی دارد.

نتایج نشان می‌دهد بین امنیت اجتماعی و شاخص‌های آن با میزان مشارکت رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. میزان امنیت اجتماعی مجریان با میانگین ۲/۸۸ از ۵ و کمتر

عکعک-ب-۱
 عکعقمت-۲
 فکفممعع-۳

(۲۱۱۶) نیز گزارش گردید. هماهنگی بین مجریان با ناظر طرح و همکاری در انجام پروژه‌ها کمترین اولویت را در این بعد از سرمایه اجتماعی دارد. ضعف در نظارت بموقع، اتمام دوره اجرای طرح‌ها و عدم بازنگری مجدد آنها به نظر می‌رسد از دلایل عمده آن باشد. بین همکاری متقابل با افزایش تعداد بهره‌بردار در سامان‌های عرفی رابطه معنی‌دار و منفی وجود دارد. نتایج نشان می‌دهد، همکاری متقابل همبستگی قوی‌تری نسبت به سایر مولفه‌های سرمایه اجتماعی با میزان مشارکت مجریان دارد و یکی از عوامل تقویت کننده مشارکت مجریان و اعتماد بین اعضای جامعه است.

بطور کلی نتایج نشان می‌دهد بین سرمایه اجتماعی با میزان مشارکت رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین نوع مدیریت در بهره‌برداری از مراتع منطقه با میزان سرمایه اجتماعی برحسب شیوه بهره‌برداری تفاوت معنی‌داری وجود دارد. شیوه بهره‌برداری افزایی بطور معنی‌داری حائز بیشترین سرمایه اجتماعی و شیوه بهره‌برداری شورایی واجد کمترین سرمایه اجتماعی برای اجرای این طرح‌ها می‌باشد. به نظر می‌رسد بهره‌بردار زیاد با دام کم، مدت و رقابت در بهره‌برداری از مرتع و غیر اقتصادی بودن دامداری عامل کاهش سرمایه اجتماعی مجریان در شیوه بهره‌برداری مشاعی باشد (۸۳). در شیوه بهره‌برداری شورایی علاوه بر موارد فوق به نظر می‌رسد متغیر بودن اعضای شوراهای اسلامی در هر دوره، عدم سابقه بهره‌برداری از مرتع، نوع نگاه انتفاعی آنها به

مرتع، اجاره برای عمران روستا و دخالت در مدیریت مرتع از عوامل کاهش سرمایه اجتماعی مجریان باشد. نتایج رابطه مثبت و معنی‌داری بین سرمایه اجتماعی و نوع مدیریت در شیوه‌های بهره‌برداری را مورد تایید قرار داد. که با نتایج تحقیق از کیا و فیروز آبادی (۲۱۱۸) در بررسی سرمایه اجتماعی در انواع نظام‌های بهره‌برداری از زمین همخوانی دارد. همچنین نتایج نشان می‌دهد هر چه تعداد بهره‌بردار کمتر باشد سرمایه اجتماعی مجریان برای اجرای طرح‌های مرتعداری و اصلاح و احیا مرتع بیشتر است (۸۲). بین مشخصات فردی مجریان مانند سن و سواد در هر سامان عرفی با سرمایه اجتماعی و مولفه‌های آن رابطه‌ای وجود ندارد. که در مطالعات جلالی و کرمی، (۲۱۱۶) و ناطق پور و فیروز آبادی، (۲۱۱۶) نیز مشاهده گردید. در مجموع از این بررسی می‌توان نتیجه گرفت که تقویت مولفه‌های سرمایه اجتماعی در بین مجریان و بهره‌برداران (به ویژه در زمینه‌های تقویت اعتماد در روابط فردی، اعتماد نهادی و امنیت اجتماعی) زمینه همکاری متقابل مجریان و مشارکت اجتماعی آنها را بیشتر خواهد کرد و یکی از راهکارهای مهم و موثر در اجرای طرح‌های مرتع‌داری است. هر چند در نگاه اول فعالیت دستگاه اجرایی ارتباط چندانی با این مقوله‌ها پیدا نمی‌کند اما توجه به آنها می‌تواند از شکست یا عدم موفقیت طرح‌ها جلوگیری نماید. به منظور ارتقاء مشارکت در اجرای طرح‌های مرتع‌داری توصیه می‌شود تمهیدات لازم جهت تقویت سرمایه اجتماعی مجریان و بهره‌برداران فراهم گردد.

۱۸. کگفم شوعع مخ. غ. و کغف فققع فک ا کف لغ مل ف کغ م علاع غ لغ لا ققق گد . ۲۰۰۶. لائگ گ کفغ ع د . ۲۲۲ گ ب .
۱۹. & ل کغ لار ۲. ۲ ک لغ و کغ ف علقع و ک لاف علاع غ لغ لائگ ۲ ک ع غ م غ چ . ۲۰۰۶. ب ف ع غ ق م ل ا ع د . غ ل ا ع غ ل ا ع ف ع م ل ا ق ع ل ا م ق م ب ع ک غ ف ف ک م ل ا ک غ م م م ل ا ک گ ک ل م ف ع ق ع م خ ؛ ا غ م ل ف ک ع و ر ۵۲ گ د ؛ ل ا غ م ک ع .
۲۰. ل ا ک غ ق ل ا ک ن ع ک ل ا غ ن غ ک ا ؛ ل ق ل ا ک ن غ ک ق ع و ک ا ل ع ه ه ک ع ع ق ق گ د . ۲۰۰۹. ت ؛ ف ک ف م ع ع د . ل غ و ک غ م ل غ ل گ ع ک ع ل م ک ک ل ا غ م غ م ف ن گ ل ف ل ه ق ع ک ع غ ل ا ل ف ک گ غ ک ع ع ک م ک ع ک غ ل ا م ل ا ع ک . ۴۴۲-۴۲۹، (۳) ۳۸ ع ف ک گ م ع ق ع ک ل غ گ ق ل ا ک ج .
۲۱. ق ل ا ک ن ع ک ل ا ع ع ق ل ا م غ م ع ک م ع ک ل ا ک ف ع ک ه ه ک ع ع ق ق گ د . ۲۰۰۱ . چ ف ک ع ک ع ف ف غ ل ا ع د . ۱۸-۵، ۲ ؛ ه ک ع ع ق ق ع ف ق ع گ ل ف ک ق ل ا ک ج .
۲۲. ک ف ل م ع م ق م ل ا ک ب ؛ ل م ۲ ک م ک ع ک غ م ع ک ع غ م ل ا ل ا ع ک غ ل ا خ . ۲۰۰۶. ؛ غ م ع ل ا ک ع ع ف ن گ ق ع ف ک ع و ر . ۲۲ گ د ؛ ق ق م ع م ا ل ا ع م ل ا م گ ل غ د ق ل ا م ع ح ع ک ع ل ا م ع ح